

Y. GALLAND, "Bailleul une ville à visiter", Galland éditeur, Imprimerie de l'Indicateur Hazebrouck 1986.

M. LE CALVE, "Souvenir de Bailleul" - Westhoek Editions - 1983.

M. LOOSEN en D. COPIN, "Bailleul et ses hameaux" - Revue de l'Houtland" Steenvoorde 1982.

A. MABILLE DE PONCHEVILLE, "La dentelle à la main en Flandres" - Enquête dans la région de Bailleul - Valenciennes 1911.

E. VANNEUFVILLE, "Histoire de Bailleul en Flandre", met Nederlandse vertaling.

OESTER- EN KREEFTENKWEKERIJEN TE NIEUWPOORT

In 1864-1865 werd door de Nieuwpoortenaar Pieter De Swarte aan de rechter-Yzer-oever gestart met een oesterkwekerij. Hij had daartoe een concessie bekomen om in een gedeelte van de oude vestingen, het Hoornwerk, een oesterbank op te richten.

A. Een kijkje op de Oesterkwekerij van Pieter De Swarte.

Aanleiding tot het starten van dergelijk bedrijf was het feit dat onder impuls van de grootgrondbezitters, de familie Crombez, het toerisme, toen nog een zaak van rijke veelal adellijke families, te Nieuwpoort-Bad een hoge vlucht begon te nemen. Afzet was meteen verzekerd, alhoewel in 1865 honderd oesters, naargelang de grootte en kwaliteit van zes tot zestien frank kostten. Nieuwpoort-Bad was evenwel een echte mondaine badplaats. Hier kwam de koninklijke familie, veelal incognito, de konijnenjachtparijen in de uitgestrekte duinen van de familie Crombez bijwonen. Andere "toeristen" uit die dagen waren ondermeer : generaal Brialmont, baron de Vinck, minister Bara, minister Frère Orban, Prins von Bulow, de franse componist Gounod, de later berucht en beroemd geworden Alfred Dreyfus, de hertog van d'Aoste. Rijke klanten genoeg dus! Rond diezelfde periode begon ook Michel Halewyck uit Oostende

met een Oesterput te Nieuwpoort, niet zo ver van de firma De Swarte. Michel Halewyck was gehuwd met Eugénie Royon en eigenaar van oesterputten te Oostende, ter hoogte van de Koninklijke Villa. Deze oesterbanken lagen toen eveneens in de voormalige vestingen van Oostende, dicht bij zee. Koning Leopold II kwam regelmatig langs deze oesterputten wandelen. Teneinde het domein van de Koninklijke villa uit te breiden werd de familie Halewyck min of meer verplicht hun gronden te verkopen. Aldus verhuisden zij hun zaak naar Nieuwpoort.

Vanaf 1885 tot 1910 (1) liet Michel Halewyck met de kreeftenkutter "L'Etoile de la Mer" vanuit Bretagne levende kreeften ophalen in Bretagne. Het was een tweemaster van 35 meter lengte, waarvan de zeilen bij middel van "kapstaanders" werden opgehaald. De middenromp bevatte een grote beun, een waterbak waardoor het zeewater kon spoelen, en waarin zowat 20.000 kreeften tijdens de zeereis in leven werden gehouden. In Frankrijk noemde men dergelijk vaartuig een vaisseau-vivier of ook nog een homardier.

Veertien jaar lang was Henri Lauwereins kapitein van de kreeftenkutter. Hij had voordien zeventien reizen op Ysland gemaakt voor de rederij Gommers uit Nieuwpoort. Stuurman was Charles Pyliser uit Oostduinkerke. Zoon Alois Pyliser deed dienst als kok aan boord, wijf Dries en Alois Puis matrozen waren.

Elk jaar, tijdens de zomermaanden, deed de kreeftenkutter tien reizen op Bretagne. Men vertrok eind mei voor de eerste tocht en de laatste tocht greep plaats tegen Sint Michielskermis (eind september). Iedere reis duurde van zes tot acht dagen, of in geval van ongunstige wind van tien tot twaalf dagen.

Er werd gewoonlijk naar Labre de Wrack gezeild: geen haven, maar een aanlegplaats tussen de klippen. Gedurende ebbe stond de kutter "droog". In één tij moest de lading worden ingeslaan. Hierbij hielp uiteraard een ploeg Bretoenen. De kreeften die werden meegebracht wogen één tot twee kilo, en hadden een lengte van 30 tot 40 cm. De kreeften waren vooraf door de Bretoenen met korven gevangen. Deze korven van zowat 75 cm hadden bovenaan een soort gevlochten trechter waarin stokjes met lokaas waren vastgehecht. De korven werden tussen de rotsenkloven opgesteld en de kreeften op zoek naar voedsel vielen aldus in de korf. De gevangen kreeften werden nadien in een gemeenschappelijke kreeftenvijver uitgezet, in afwachting van de komst der kreeftenkutter(s).

De "L'Etoile de la Mer" nam op haar reizen naar Bretagne zowat 5.000 kilo gezouten platvis mee. Dagelijks werden de kreeften met deze vissen gevoederd.

Na St Michielskermis werd de kutter versast en bleef 's winters in de Brugse Vaart liggen met neergestreken masten. Meteen werd het touwwerk en het zeiltuig nagezien en de boot "zijn verf gegeven". In afwachting van de komende meimaand.

Nieuwpoort Villa — Parc aux Herbes Nieuwpoort Stad — Oesterputten

B. De Oesterputten van Rabul Halewyck, langsheen de Havengeul.

In 1910 werd de kreeftenkutter verkocht om afgebroken te worden. Kapitein Lauwereins zou bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog naar Mers-les-Bains, in de Sommestreek vluchten. Hij overleed daar op 13 februari 1916, in de familie van zijn zoon August Lauwereins-Vinck, in de ouderdom van 83 jaar.

Lange jaren was een zekere David Legein, meesterknecht op de oesterput van Michel Halewyck (2). Hij zou op zondagmorgen 28 april 1895, samen met vier andere Nieuwpoortenaars verdrinken, tijdens een pleziervaart naar Oostende, aan boord van de vissersboot Lydie. David Legein was toen veertig jaar, en vader van zes minderjarige kinderen.

De Oesterputten van Halewyck (3) bevonden zich min of meer op de plaats waar nu het Clublokaal van de Vlaamse Vereniging voor Watersport staat (Landtong). Bij de Oesterputten stond het zogenaamd "Kasteeltje van Halewyck", een grote villa, met verderop de woning van de meesterknecht. Rond de eeuwwisseling was dit Louis Schallier, welke na de Wereldoorlog in de Kokstraat zou komen wonen. Op sommige postkaarten van vóór 1914 kan men, in het verlengde van de Vierboete, dit "Kasteeltje van Halewyck" nog zien. Het was een villa met meerdere torentjes.

Vóór de Eerste Wereldoorlog was er ook nog een derde "Kriftepit" te Nieuwpoort, nl. de "Huitrières St Georges", een Naamloze Venootschap, gesticht op 4 januari 1896 te Brussel en met een kapitaal van 300.000 fr. Een van de medevennoten was de familie Crombez,

welke op de rechter-Yzeroever tenandere een terrein van 3 ha 76 a 20 ca ter beschikking stelde.

Vergeten wij tenslotte ook niet de "oesterpit" van Toone (Antoon) Willeaert, welke bestond uit een oude, Hollandse, boot waarin de oesters gekweekt werden. Bij hoogtij spoelde het water in de kreeften- en oesterbeun van het vaartuig.

Na de Eerste Wereldoorlog

Bij de heropbouw van Nieuwpoort werd het "tracé" van de kaaimuren verlegd. Zo kreeg de firma Halewyck niet langer meer de toestemming naar zaak op dezelfde vestigingsplaats te herbeginnen. "Oorlogschade" wees een nieuwe zone aan, ditmaal aan de linker-Yzeroever, op de plaats waar thans het appartementsgebouw "Nautilus" staat. Michel Halewyck was ondertussen opgevolgd door zijn kleinzoon Raoul. Zoon René Halewyck (Oostende 10 oktober 1867 - Oostende 24 augustus 1907) had immers als advocaat een carrière als diplomaat opgebouwd. Zo kwam het tevens dat Raoul Halewyck geboren werd te Much-Woolton (Gr.-Br.) op 2 oktober 1900.

Het was architect Carron die de Oesterput bouwde, in de trant van Brugse Reien. Op een terrein van zowat 1 ha werden drie "putten" aangelegd, welke meteen een attractie waren voor het centraal gelegen restaurant "L'Huitrière".

In 1926-1929 werd op de rechter-Yzeroever, op de plaats waar zich nu het Vogelasiel bevindt, dan toch begonnen met de bouw van een tweede na-oorlogse oesterkwekerij. Het was meteen het eerste werk welke de firma Jerome Soetaert en zoon Julien Soetaert (de latere burgemeester van Westende) aanpakten. De firma was toen nog te Oostende gevestigd. De arbeiders trokken naar het werk met de eerste "stoomtram", van Mariakerke tot Lombardsijde, alover de dorpen. De bouw omvatte een groot, komvormig bekken voor de kweek van oesters, kreeften en mosselen, en een grote woning. De bouw van deze tweede Oesterbank ging uit van een zekere Horen Albert uit Lyon (Fr) en Dentand Edgard (4).

Deze oesterput kwam weldra in handen van Adelson Fagnard uit Brussel, een man die als plakkersbaas rijk was geworden. Samen met zijn zonen Robert en Paul bezat hij op de Zeedijk te Nieuwpoort-Bad de villa "Les Vanneaux". Hij bracht meteen de Brusselse kolonel Dumont als vennoot mee. Het was de zoon Dumont welke naar Ierland trok, en aldaar een rots-inham als terrein inhuurde. Van Ierse vissers werden kreeften opgekocht en in de afgezette inham uitgezet. Naderhand werden de kreeften naar Nieuwpoort gestuurd. Het bleek naderhand dat sommige Ierse vissers wel eens een deel van de kreeften uit de inham gingen terug opvissen, om ze nadien terug aan zoon Dumont te verkopen.

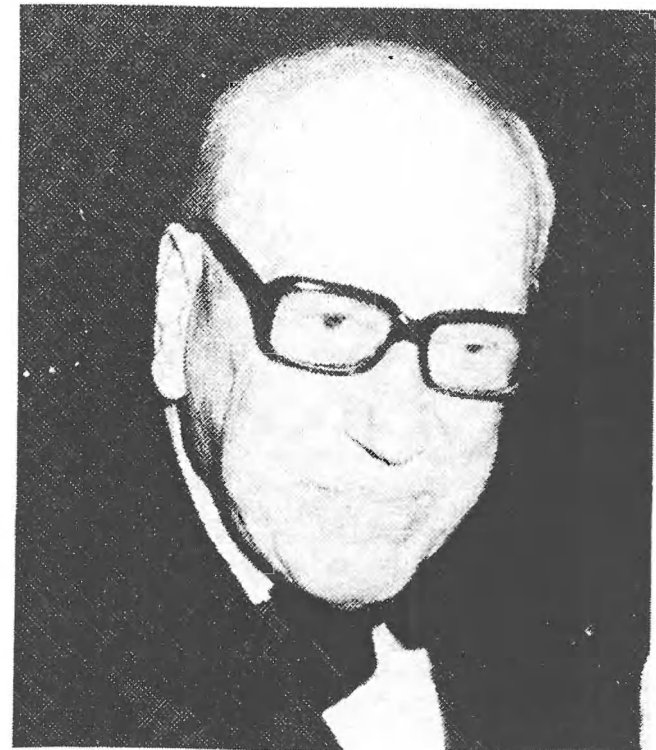
Medio de dertiger jaren werden de kreeften vooral uit het Noorse Stavanger ingevoerd.

In die jaren betaalde men zowat 35 fr voor een kilo kreeft.

In de jaren dertig werden er ook in de Vlotkom schaaldieren gekweekt. In het begin waren dit vooral oesters, later hoofdzakelijk mossels. Deze teelt ging uit van Bim Vlamynck en stond onder toezicht van Henri Vreeswyck. Voor de mosselverkoop zorgde Salomon Vercouillie.

Raoul Halewyck

Op 22 april 1986 overleed Raoul Halewyck te Oostakker (Gent). Twee maand voordien, op 12 februari 1986, hadden wij nog een uitvoerig gesprek gehad met deze "spécialiste de l'ostreiculture belge", zoals hij tot in het buitenland toe bekend stond.

C. Raoul Halewyck, de laatste der oesterkwekers te Nieuwpoort.

Hier zijn verhaal :

Toen grootvader Michel Halewyck (Oostende 27 januari 1840 - Brussel 26 februari 1907) overleed - hetzelfde jaar overleed trouwens mijn vader, zijn zoon-diplomaat (1867-1907) bezat niemand in de familie de nodige kennis om de oester- en kreeftenteelt verder te zetten. De vijf erfgenamen stelden daarop hun "beste man" onder de bedienden, een zekere Victor Osterwind, iemand van duitse afkomst, aan als directeur van het bedrijf. Samen met zijn zoon runde hij aldus gedurende enige jaren de zaak.

In 1922 werd de "nieuwe" Oesterput te Nieuwpoort door ons gebouwd. In juni 1929 kwam het tot een samengaan van de NV Huitrière et Viviers de Lombarsyde en de NV Les Produits Maritimes (firma Halewyck). De NV Huitrière et Viviers de Lombardsyde was gestart met een kapitaal van 1 miljoen fr. Na het samengaan van beide firma's werd een kapitaalsverhoging tot 1,5 miljoen fr doorgevoerd, door uitgifte van 1500 aandelen van 1.000 fr. De familie Halewyck kocht er hiervan 600. De "Huitrière et Viviers de Lombardsyde" haalde haar oesters vooral uit Ierland, Portugal en Zeeland. Beide vennoten kwamen vrij vlug tot ruzie en in 1931 stichtte ik daarom de NV Huitrière et Poissonnerie Réunies, met zetel te Oostende. In de Spuikom van Oostende begon ik met een nieuwe oesterkwekerij.

Het was dus Fagnard welke nu beide oesterkwekerijen te Nieuwpoort tot aan de tweede wereldoorlog verder exploiteerde.

Voor de kwekerij te Nieuwpoort werden vooral "platte" oesters in Zeeland gekocht, om die in het Yzerstadje te laten "aandikken". Deze oesters waren bestemd voor binnenlands verbruik. Grootvader voerde in zijn tijd vanuit Nieuwpoort nochtans oesters uit naar Rusland en Duitsland. Toch was de firma De Swarte in die tijd nog belangrijker dan onze firma. Vóór 1914 kwamen de oesters en kreeften steeds uit natuurlijke kweekplaatsen zoals uit Bretagne en in mindere mate uit Groot-Brittannië (Burnham, Colchester, Falmouth, Whitstable). Te Nieuwpoort werden ze dus uitgezet om te "vetten". Tussen beide W.O. in bevoorradde men zich in Bretagne en in Noorwegen. De kreeften uit Noorwegen werden vanuit Bergen per schip naar Rotterdam gevoerd. De kwekerijen bevonden zich in Stavanger. Vanuit Rotterdam bracht een Nederlands vervoerbedrijf de vracht per kamion naar Nieuwpoort.

De nijpers werden toendertijd met ijzerdraad vastgehecht (nu gebruikt men hiervoor rubber). De kreeften werden "droog" verstuurd, in kisten van 25 kgr. De kreeften lagen op "stro of schavelingen", met daaronder een klein beetje ijs. Tussen beide wereldoorlogen werden deze kreeften aan de restaurants verkocht tegen 32 fr à 35 fr het kgr. De Oesterput langs de Havengeul, op de linkeroever, was evenwel slecht aangelegd. De putten waren niet diep genoeg. Tijdens

de zomerperiode waren de oesters te veel aan de warmte blootgesteld. De grootste tegenslag kwam door de te grote slijkaanwas. Oesters moeten "rusten". Elk jaar komt er een "bodempje kalk" op hun schelp, papierdun. Te Nieuwpoort moesten de oesters evenwel regelmatig worden geschud omdat er te veel modder was. Hierdoor werd de groei onderbroken. Het zeewater werd via een buizenstelsel vanuit de Yzer aangevoerd : vandaar ook de grote slijkaanwas. Tijdens de Tweede Wereldoorlog baatte Henri Vreeswyck de L'Huitrière uit. Na de oorlog kwam de onderneming in handen van de familie Bim Vlamynck-Margaretha Nolllet, waarna in de vijftiger jaren de familie Raoul Halewyck opnieuw het roer in handen nam te Nieuwpoort.

De putten zelf werden minder en minder gebruikt. Het restaurant, uitgebaat door zoon René Halewyck-Suzy D'Hondt, specialiseerde zich evenwel verder in oester en kreeft.

In 1974 tenslotte werden de "wallen" gedempt en kwam er in 1975 het appartementskompleks Nautilus in de plaats.

Te Nieuwpoort evenwel blijft de herinnering aan Raoul Halewyck, als de allerlaatste uitbater van een Oesterput alhier, nog bestaan. En ook Adelson Fagnard wordt niet vergeten. Hij was immers, niet tegenstaande zijn rijkdom, ook een sociaal voelend man. Het spoorwegpersoneel te Nieuwpoort kreeg meer dan eens "gekneusde" kreeften, ten geschenke. Deze kreeften werden vooral tijdens de zomermaanden, ten behoeve van de rijke zomergasten, per trein aangevoerd. Mijn vader, welke toen nog als "dépêche-drager" (telegrambesteller) 13 fr per dag verdiende, was wel eens bij die gelukkigen. En zeggen dat men toen 32 à 35 fr betaalde voor één kilogram kreeft. Als er evenwel een kistje met oesters gebroken was, ja, dan werden die oesters zomaar in een hoekje geveegd. Oesters behoorden nu eenmaal niet tot het menu van een bediende in die dagen, en "onbekend maakt onbemind"!

BRONNEN

1. René Dumont in Het weekblad "De Toekomst" van 5 september 1937.
2. Advertentie-Blad van Veurne de dato 11 mei 1895.
3. Mededeling Jules Callenaere.
4. Mededeling Marcel Messiaen.
5. Raoul Halewyck, residentie Melitza, Groenvinkstraat 2 te Oostakker.